

Futbol Hakemleri Açısından Seyirciyi Saldırganlığa Yönlendiren Faktörler¹

Duygu CANTEZ^{ID}, Yasin YILDIZ^{ID}

DOI: <https://doi.org/10.38021/asbid.994775>

ORİJİNAL ARAŞTIRMA

Öz

Adnan Menderes
Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi Aydın/Türkiye

Bu araştırmanın amacı, futbol hakemlerine göre futbol seyircisini saldırganlığa yönlendiren faktörlerin belirlenmesidir. Genel tarama modeli kapsamında dizayn edilen bu araştırmanın örneklem grubunu 2019/2020 sezonu tüm kategorilerde Aydın, Denizli, İzmir, Muğla ve Manisa illerinde aktif hakemlik yapan toplam 195 hakem oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Özmaden (2004) tarafından geliştirilen "Futbol Seyirci Saldırganlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde ikili değişkenler için Mann-Whitney U testi ile ikiden fazla değişkenler için ise Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Araştırma verilerinden elde edilen veriler doğrultusunda futbol hakemlerine göre saldırgan davranışların sebebi seyirci, futbol federasyonu tutumu ve futbol hakemlerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan diğer analiz sonuçlarında yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, fiziksel saldırıya maruz kalma değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamı bir farklılık görülmemiştir.

Anahtar kelimeler: Futbol, Hakem, Seyirci, Saldırganlık.

The Factors Leading The Spectator To Aggression In Terms Of Football References

Sorumlu Yazar: Yasin
YILDIZ
yasin.yildiz@adu.edu.tr

Abstract

The aim of this research is to determine the factors that lead football spectators to aggression according to football referees. The sample group of this research, which was designed within the scope of the general screening model, consists of a total of 195 referees who are active referees in the provinces of Aydın, Denizli, İzmir, Muğla and Manisa in all categories in the 2019/2020 season. The "Football Spectator Aggression Scale" developed by Özmaden (2004) was used as a data collection tool in the research. In the analysis of the data, Mann-Whitney U test was used for binary variables and Kruskal Wallis H Test was used for more than two variables. According to the data obtained from the research data, it was concluded that the reason for the aggressive behaviors according to the football referees was the audience, the attitude of the football federation and the football referees. In the results of other analyzes, no statistically significant difference was observed in terms of age, education level, income level, exposure to physical assault variables.

Keywords: Audience, Aggression, Football, Referee.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi:
13.09.2021

Kabul Tarihi:
27.12.2021

Online Yayın Tarihi:
28.12.2021

¹ Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Spor; beden eğitimi faaliyetlerini özelleştirerek çeşitli branşlarda somutlaşmış, üst düzeyde yapıldığında fizyolojik, psikolojik, estetik, teknik özellikleri gerekli kılan, yarışmaya dayalı ve katı kurallarla çevrili bir etkinliktir (Aracı, 1999). Kazanmak için yapılan her şeyin yapıldığı, sporun gerçek hedeflerinden uzaklaşarak saha içerisinden çok saha dışında saldırganlık gibi istenmeyen sonuçlara neden olmuştur.

Saldırganlık (aggression), düşmanlık ve öfke duyguları ile ilgili bir terim olarak, tehdit edilme, aşağılanma, engellenme durumlarına karşı tepki olarak ortaya çıkar ve bir güdü olarak eyleme geçer. Rakip takımların maçında yenilen takımı destekleyenler için yapılan küçük düşürücü, ezici tezahüratlar takım taraftarlarının zaman zaman fazla öfkelenmesine sebebiyet vermektedir. Bunun sonucunda seyircilerin hakemlere, oyunculara, antrenörlere veya rakip takım taraftarlarına karşı bazen sözel bazen de fiziksel olarak saldırgan davranma eğiliminde bulunmaktadır (Cliford, 2015). Saldırganlık fiziksel ya da sözel olarak iki şekilde görülebilir ve davranış olarak kodlanarak tutum veya duygulardan ayrılır. Yenilgiyi hazmedemeyen bir grup taraftarlar kontrolsüz eylemlerde bulunmaktadır (Weinberg ve Gould, 2015).

Saldırganlık kavramının içindeki bir diğer durum ise şiddettir. Şiddet; gücün, kuvvetin hukuka aykırı bir halde kullanılmasıdır. O zaman şiddet belirlenen kurallara zıt giden insana has bir eylemdir. Şiddete başvuranlarda, toplumsal kurallara, hukuk kurallarına saldırı niyeti, kastı var olmaktadır (Özmaden, 2004).

Şiddet sertlik, katı ve sert davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise; korkutmak, insanları sindirmek için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır (Ünsal, 1996). Şiddet saldırgan eğilimi, kaba ve sert güç göstermeyi, fiziki gücün kötüye kullanılmasını, her türlü sopalı, taşlı, bıçaklı, silahlı saldırıları sonucunda öldüren, yaralayan, talan eden, yakan, yıkan, yok eden eylemleri, bireye ya da topluma zarar veren olayları barındırmaktadır (Yetim, 2011).

Futbol hakemliği kuşkusuz ki yapılması en zor uğraşlardan biridir. Bir hakem her an için her müsabakaya hazırlıklı olmalıdır. Maç tebligatı hakemlere birkaç gün önceden gelir. O maçın hakemi maç tebligatını aldığı andan itibaren müsabaka için gerekli motivasyonu ve konsantrasyonu sağlamaya başlar. Her iki takımı araştırır, puan tablosunu çıkarır, oyuncuların maç içerisindeki özelliklerine kadar bilgi elde ederler. Maç günü geldiğinde artık hem fiziksel hem psikolojik olarak kendine verilen görevi en iyi şekilde yerine getirmek için sahaya çıkar. İşin zorluğu, bu görevin futbolun kurallarını tam olarak bilmeyen izleyiciler önünde yapılmasıdır. Her hakemin maça çıkmadan önce tek bir düşüncesi vardır, kuralları doğru bir şekilde uygulamak. Fakat düşünceleri

yalnızca maçı kazanmak olan iki takım ve bu takımların destekleyicileri, kuralların hakemler kadar güncel değişen oyun kurallarının bilinmemesinden doğan, bilgi eksikliklerinden dolayı, verilen kararları kendilerince değerlendirmekte ve bu nedenle ortaya iki çeşit görüş çıkmaktadır. İzleyenlere göre, desteklemiş oldukları takım aleyhine çalınan düdükların büyük çoğunluğunda yüzlerce hakem haksızlık yapmaktadır. Çünkü onların tek gayesi tuttukları takımların maçı kazanmasıdır. Bu araştırmadan elde edilecek olan sonuçların ülkemizde var olan futbol seyirci saldırganlığının belirlenmesi ve azaltılmasında kaynaklık etmesi beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı, futbol hakemlerine göre futbol seyircisini saldırganlığa yönlendiren faktörlerin belirlenmesini incelemektir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın bu aşamasında, araştırma sürecinde kullanılan model, araştırmanın evren ve örnekleme, bulguların elde edilmesinde kullanılan veri toplama araçları ve elde edilen verilerin analizi detaylı olarak ele alınmıştır. Araştırmaya Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü Tıp Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 06.02.2020 tarih ve 2020/27 protokol nolu raporu alındıktan sonra başlanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Genel tarama modeline göre yürütülen bu araştırmada Türk futbolunda var olan şiddet ve saldırganlığın nedeni nedir ve bu saldırganlığı tetikleyen faktörler belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2015).

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın evreni, 2019-2020 sezonunda, profesyonel futbol müsabakalarında görev alan Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı, Ege Bölgesi hakemleridir. Araştırma grubunu profesyonel olarak Ege bölgesinde aktif hakemlik yapan Aydın (18), Denizli (24), İzmir (108), Muğla (17) ve Manisa (29) illerindeki toplam 195 futbol hakemi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş Kişisel Bilgi Formu ve Özmeden (2004) tarafından geliştirilen Futbolda Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma grubunu oluşturan profesyonel hakemlerin her ay eğitim aldıkları Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneklerinde düzenlenen (EPAK) toplantılarına gidilip 195 profesyonel futbol hakemine anket uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırma anketinin birinci aşaması kabul edilen Kişisel Bilgi Formunda hakemlerin, yaşı, eğitim seviyeleri, klasman düzeyleri, saldırganlığa uğrama durumları, gelir düzeyleri, meslekleri gibi demografik bilgileri öğrenmeye yönelik sorularını içeren 7 soruluk kişiyi tanıttıcı formla ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur (Özmaden, 2004; Aksoy, 2018).

Futbol Seyirci Saldırganlığı Ölçeği

Araştırmada, Özmaden (2004) tarafından geliştirilen Futbol Seyirci Saldırganlığı Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekte referans grupları üzerinde saldırganlık etki düzeyini belirlemeye yönelik 78 maddenin yer aldığı 20 sorudan oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Davranışların etki düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak, Likert tipi beşli dereceleme ölçeği oluşturulmuştur. Her bir davranış için, 1: Çok etkisiz, 2: Etkisiz, 3: Orta Derecede Etkili, 4: Etkili, 5: Çok Etkili seçenekleri sunulmuş ve katılımcılardan en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Verilerin sağlıklı yorumlanabilmesi için, beşli ölçek dereceleri, 0,80 (5-1=4; 4/5=0,80) oranında eşit aralıklara bölünmüştür. Böylece davranışlara ilişkin etki düzeyi aralıkları; Çok Etkili (4,20-5,00), Etkili (3,40-4,19), Orta Derecede Etkili (2,60-3,39), Etkisiz (1,80-2,59), Çok Etkisiz (1,00-1,79) olarak belirlenmiştir. Özmaden, (2004) Cronbach alpha değerini 0.93 olarak bulmuş ve ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca ölçek toplam puan üzerinde hesaplanabilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 78 en yüksek puan 390'dır. Ölçeği oluşturan 8 boyut sırasıyla; futbol hakemi 4 madde, futbol seyircisi 6 madde, medya 8 madde, futbol federasyonu 7 madde, futbolcular; 11 madde, kulüp yöneticileri 5 madde, güvenlik güçleri 6 madde ve 11 maddeli futbol antrenörleridir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda SPSS 25.0 paket programı ile yapılmıştır. İkili değişkenler için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla değişkenler için ise Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel olarak $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık düzeyi ile test edilmiştir. Veri setine yapılan normallik analizi sonucu, Kolmogrov Smirnov testine göre anlamlılık düzeyi 0,05'den küçük olduğundan verilerin normal dağılım göstermediği görülmüş ve analiz için parametrik olmayan testler uygun bulunmuştur. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik hesaplamaları yapılmış, ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha katsayısı ile belirlenmiş ve 0,90 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik bilgileri ile futbol seyirci saldırganlığı ölçeğinden elde edilen verilerin istatistiki analizlerine yer verilmiştir.

Tablo 1

Futbol Hakemlerinin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Demografik Özellikler		n	%
Yaş	18-23 Yaş	32	16,4
	24-28 Yaş	69	35,4
	29-33 Yaş	74	37,9
	34 ve üstü	20	10,3
	Toplam	195	100
Meslek	Kamu	80	41
	Özel Sektör	59	30,3
	Diğer(serbest, öğrenci vb.)	56	28,7
	Toplam	195	100
Klasman	Bölgesel Hakem	121	62,1
	Klasman Hakemi	67	34,4
	Üst Klasman	7	3,6
	Toplam	195	100
Gelir	Alt	44	22,6
	Orta	125	64,1
	Üst Seviye	26	13,3
	Toplam	195	100

Tablo 1 inceleme sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğunu 29-33 yaş 74 kişi (%51,4) oluşturmaktadır. Kendi kategorisinde en yüksek orana sahip olan değişkenler; kamuda çalışanlar 80 kişi (%41); bölgesel hakemler 121 kişi (62,1); orta seviye gelire sahip olanlar 125 kişi oluşturmaktadır.

Tablo 2

Futbol Hakemlerine Göre Seyirci Saldırganlığında Referans Gruplarının Frekans Dağılımı

	Çok etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok etkili (5)		Etki düzeyi
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	%
Futbol Hakemi	9	4,6	32	16,4	35	17,9	28	14,4	91	46,7	3,82
Futbol Seyircisi	4	2,1	11	5,6	47	24,1	38	19,5	95	48,7	4,07
Spor Medyası	1	,5	11	5,6	61	31,3	70	35,9	52	26,7	3,82
Futbol Federasyonu	2	1,0	10	5,1	43	22,1	84	43,1	56	28,7	3,93
Futbolcular	7	3,6	9	4,6	54	27,7	65	33,3	60	30,8	3,83
Kulüp Yöneticileri	16	8,2	36	18,5	68	34,9	46	23,6	29	14,9	3,18
Emniyet Mensupları	17	8,7	26	13,3	58	29,7	50	25,6	44	22,6	3,40
Futbol Antrenörü	26	13,3	35	17,9	62	31,8	39	20,0	33	16,9	3,09

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00).

Futbola ilişkin faktörlerin etki düzeylerini gösteren 1 ile 5 arasında değerlendirildiğinde seyirciyi en çok saldırganlığa yönelten unsurun 4,07 ortalama ile futbol seyircisi olduğu görülmektedir. Daha sonra futbol federasyonu (\bar{x} =3,93), futbolcular (\bar{x} =3,83), futbol hakemi ve spor

medyası aynı ortalama ($\bar{x}=3,82$), emniyet mensupları ($\bar{x}=3,40$), kulüp yöneticiler ($\bar{x}=3,18$) ve futbol antrenörleri ($\bar{x}=3,09$) takip etmektedir.

Tablo 3

Futbol Hakemlerinin Yaş Grubu Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p
Spor medyası	(1)18-23 Yaş	32	87,52	1,575	3	,665
	(2)24-28 Yaş	69	102,60			
	(3)29-33 Yaş	74	98,01			
	(4)34 ve üstü	20	98,88			
Seyirci	(1)18-23 Yaş	32	100,53	,528	3	,913
	(2)24-28 Yaş	69	99,49			
	(3)29-33 Yaş	74	97,70			
	(4)34 ve üstü	20	89,93			
Antrenör	(1)18-23 Yaş	32	95,11	3,530	3	,317
	(2)24-28 Yaş	69	107,86			
	(3)29-33 Yaş	74	90,47			
	(4)34 ve üstü	20	96,48			
Futbolcu	(1)18-23 Yaş	32	100,41	1,704	3	,636
	(2)24-28 Yaş	69	100,15			
	(3)29-33 Yaş	74	99,14			
	(4)34 ve üstü	20	82,50			
Kulüp Yöneticileri	(1)18-23 Yaş	32	106,83	1,489	3	,685
	(2)24-28 Yaş	69	96,79			
	(3)29-33 Yaş	74	98,08			
	(4)34 ve üstü	20	87,75			
Güvenlik güçleri	(1)18-23 Yaş	32	108,53	4,653	3	,199
	(2)24-28 Yaş	69	97,40			
	(3)29-33 Yaş	74	89,43			
	(4)34 ve üstü	20	114,93			
Hakem	(1)18-23 Yaş	32	99,58	3,614	3	,367
	(2)24-28 Yaş	69	93,02			
	(3)29-33 Yaş	74	96,54			
	(4)34 ve üstü	20	118,05			
Futbol Federasyonu	(1)18-23 Yaş	32	94,41	5,019	3	,170
	(2)24-28 Yaş	69	96,43			
	(3)29-33 Yaş	74	93,85			
	(4)34 ve üstü	20	124,53			

* $P<0.05$

Tablo 3'e bakıldığında spor medyası, seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem, futbol federasyonu ile yaş değişkeni arasında yapılan analiz sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4

Futbol Hakemlerinin Meslek Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutları	Meslek	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Spor medyası	(1)Kamu	80	97,07	6,168	2	,046*	2>1
	(2)Özel	59	111,31				
	(3)Diğer	56	85,30				
Seyirci	(1)Kamu	80	98,81	,093	2	,955	-
	(2)Özel	59	96,14				

	(3)Diğer	56	98,81				
Antrenör	(1)Kamu	80	99,13				
	(2)Özel	59	94,22	,396	2	,820	-
	(3)Diğer	56	100,37				
Futbolcu	(1)Kamu	80	99,76				
	(2)Özel	59	94,26	,374	2	,830	-
	(3)Diğer	56	99,42				
Kulüp Yöneticileri	(1)Kamu	80	99,33				
	(2)Özel	59	97,71	,091	2	,956	-
	(3)Diğer	56	96,41				
Güvenlik güçleri	(1)Kamu	80	103,44				
	(2)Özel	59	92,60	1,369	2	,504	-
	(3)Diğer	56	95,91				
Hakem	(1)Kamu	80	103,10				
	(2)Özel	59	97,24	1,415	2	,493	-
	(3)Diğer	56	91,52				
Futbol Federasyonu	(1)Kamu	80	101,98				
	(2)Özel	59	98,64	1,122	2	,571	-
	(3)Diğer	56	91,63				

Spor medyası ile çalıştığı meslek grubu değişkeni arasında yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 4).

Tablo 5

Futbol Hakemlerinin Klasman Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek Boyutları	Klasman Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Spor medyası	(1)Bölgesel	121	96,65				
	(2)Klasman	67	101,49	,550	2	,760	-
	(3)Üst Klasman	7	87,93				
Seyirci	(1)Bölgesel	121	97,41				
	(2)Klasman	67	99,90	,231	2	,891	-
	(3)Üst Klasman	7	90,00				
Antrenör	(1)Bölgesel	121	96,76				
	(2)Klasman	67	102,97	2,087	2	,352	-
	(3)Üst Klasman	7	71,86				
Futbolcu	(1)Bölgesel	121	96,25				
	(2)Klasman	67	104,79	3,761	2	,153	-
	(3)Üst Klasman	7	63,21				
Kulüp Yöneticileri	(1)Bölgesel	121	95,52				
	(2)Klasman	67	102,38	,644	2	,725	-
	(3)Üst Klasman	7	98,86				
Güvenlik güçleri	(1)Bölgesel	121	95,12				
	(2)Klasman	67	103,71	1,059	2	,589	-
	(3)Üst Klasman	7	93,14				
Hakem	(1)Bölgesel	121	90,77				
	(2)Klasman	67	112,96	7,495	2	,024*	2>1
	(3)Üst Klasman	7	79,71				
Futbol Federasyonu	(1)Bölgesel	121	95,55				
	(2)Klasman	67	102,05	,606	2	,739	-
	(3)Üst Klasman	7	101,64				

$p<0,05^*$

Tablo 5'e göre hakemlerin seyirci saldırganlığındaki etkileri ile hakemlerin klasman düzeyi değişkeni arasında yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 6

Futbol Hakemlerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutları	Gelir Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p
Spor medyası	(1)Alt	44	91,76	2,800	2	,247
	(2)Orta	125	102,85			
	(3)Üst Seviye	26	85,25			
Seyirci	(1)Alt	44	94,01	1,774	2	,412
	(2)Orta	125	101,71			
	(3)Üst Seviye	26	86,92			
Antrenör	(1)Alt	44	100,18	1,640	2	,440
	(2)Orta	125	99,97			
	(3)Üst Seviye	26	84,83			
Futbolcu	(1)Alt	44	99,41	1,663	2	,435
	(2)Orta	125	100,26			
	(3)Üst Seviye	26	84,77			
Kulüp Yöneticileri	(1)Alt	44	98,69	,894	2	,639
	(2)Orta	125	99,76			
	(3)Üst Seviye	26	88,37			
Güvenlik güçleri	(1)Alt	44	89,80	2,122	2	,346
	(2)Orta	125	102,39			
	(3)Üst Seviye	26	90,79			
Hakem	(1)Alt	44	98,88	,3,194	2	,202
	(2)Orta	125	101,46			
	(3)Üst Seviye	26	79,87			
Futbol Federasyonu	(1)Alt	44	97,05	,772	2	,680
	(2)Orta	125	100,10			
	(3)Üst Seviye	26	89,54			

$p<0,05^*$

Spor medyası, seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem, futbol federasyonu ile gelir durumu değişkeni arasında yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 6.).

Tartışma ve Sonuç

Ege Bölgesinde futbol hakemliği yapan hakemlerin bakış açısından, yaş, klasman düzeyi, meslek, gelir düzeyine göre futbol branşı ile doğrudan ilişkili ve referans gruplarının oluşmasında etkili olan medya, seyirci, antrenör, kulüp yöneticisi, futbolcu, güvenlik güçleri, futbol federasyonu, hakem ile bunların saldırganlık üzerinde etkileri bu bölümde tartışılmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2'de futbol hakemlerine göre seyirci saldırganlığını etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu inceleme sonucuna göre seyirci saldırganlığını etkileyen faktörlerin başında 4,07 ortalama sonucuyla futbol seyircisi yer almaktadır. Daha sonra futbol federasyonu ($\bar{x}=3,93$), futbolcular

($\bar{x}=3,83$), futbol hakemi ve medya aynı ortalama ($\bar{x}=3,82$), emniyet mensupları ($\bar{x}=3,40$), kulüp yöneticiler ($\bar{x}=3,18$) ve futbol antrenörleri ($\bar{x}=3,09$) takip etmektedir.

Tablo 3'ten elde edilen veriler doğrultusunda futbol hakemlerinin yaş değişkenleri açısından spor medyası, seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem, futbol federasyonu ile yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Literatüre bakıldığında Aksoy (2018) çalışmasında spor medyası ile yaş değişkeni arasında yapılan analiz sonucuna göre $p<0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık görülmüştür.

Tablo 4'e bakıldığında spor medyası ile çalıştığı meslek grubu değişkeni arasında yapılan analiz sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Spor medyasının, özel sektörde çalışan seyirci saldırganlığı davranışını daha fazla etkilediği sonucuna varılmıştır. Seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem, futbol federasyonu ile yaş değişkeni arasında yapılan analiz sonucunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Taşmektepligil, Küçük, Karakuş, ve Kalkavan (2017) yaptıkları benzer bir araştırmada görsel ve yazılı medyadaki spor programlarını izleme düzeyleri ile cinsiyet ve meslek değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür ayrıca meslek gruplarında; gerek televizyonu, gerekse gazeteleri, çok sık takip etme, en yüksek değere, öğrenci gruplarında ulaşmaktadır. Televizyon spor programlarının şiddeti arttırıcı etkisi ile yaş ve meslek grupları arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Futbol seyircilerinin saldırganlık ve şiddet düzeyleri ile mesleklerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, seyircilerin Baş (2008), Kuru ve Var (2009), Şanlı (2014), Karagözoğlu ve Ay (1999), Bayram (2011), Bahadır (2006) daha çok eğitim çağında olan ve çalışmayan kişilerden oluştuğu görülmüştür. Ayrıca Gümüşgül (2016) seyircilerin mesleki durumlarına göre çalışmayan bireylerin saldırganlık düzeylerinin diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan benzer araştırmalarda da izleyici kitlesini daha çok eğitim çağında olan ve herhangi bir kurumda çalışmayan genç bireylerin yer aldığı görülmekte ve bu araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Tablo 5'e göre hakemlerin seyirci saldırganlığındaki etkileri ile hakemin klasman düzeyi değişkeni arasında yapılan analiz sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışların belirlenmesi ve bu davranışların hakemlerin çeşitli değişkenleri açısından incelenmesi amacıyla, 2007–2008 sezonunda Türkiye futbol liglerinde maç yöneten 129 adet gönüllü futbol hakemi katıldığı bir araştırmaya göre; futbolda en fazla sportmenlik dışı davranışı seyircilerin, ardından sporcuların, ardından da teknik ekiptekilerin yaptığı ve sportmenlik dışı davranışın en fazla hakeme daha sonra sporcuya daha sonra seyirciye daha sonra da teknik ekiptekilere karşı yapıldığı görülmüştür. Davranış türleri açısından ise futbolda en çok karşılaşılan sportmenlik dışı davranışların sırasıyla psikolojik baskı, protesto, rakibi

şikayet, hakeme şikayet, itiraz, hakeme yardım etmeme, konsantrasyon bozma, tahrik, saygısızlık, hakaret, takdir etmeme, sportif erdeme aykırılık, tehdit, malzemeye zarar verme, fiziksel saldırı girişimi ve fiziksel saldırı olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Gürpınar ve Güven, 2011).

Satman (2014) araştırmasına göre futbol hakemlerinin kararlarında etkili olabilecek kalabalık seyirci topluluğunun sesinin, hakemlik deneyiminin ve hakemlik klasmanı değişkenlerinin incelenmesi sonucunda hakemlerin sesli ve sessiz ortamlarda verdikleri kararlar arasında genel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ancak, 16 pozisyonda pozisyonları sesli olarak izleyen hakemlerin daha fazla kart gösterdikleri bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgular sonucunda karar vermede kullanılan ipuçlarının çok güvenilir ve açık olmadığı zamanlarda kalabalık sesi gibi ipuçlarının önem kazanabileceği ve bu durumda sesin bilgiden çok bilgi içermeyen ipuçlarına götürebileceği iddiası ile de ilişkilendirilebilir kanısına varmıştır (Satman, 2014).

Tablo 6 inceleme sonucuna göre spor medyası, seyirci, antrenör, futbolcu, kulüp yöneticileri, güvenlik güçleri, hakem, futbol federasyonu ile gelir durumu değişkeni arasında yapılan analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmamızdan farklı olarak, Tutkun ve diğerleri, (2012) bireyin sosyo-ekonomik durumları ile şiddet eğilimleri arasında bir bağlantı olduğunu savunmuştur. Kılıcıgil (2003) taraftarların alt gelir düzeyi ve eğitim seviyesinin düşük oluşunun şiddete dayalı tepkileri arttırdığını ifade etmiştir. Ayrıca öğrenci, işsiz ve serbest çalışanların taraftarlarında şiddet eğilimlerinin olduğunu öne sürmüştür. Bir diğer araştırmacı Bulgu (2005) taraftar şiddetinde alt-kültürün etkili olduğunu vurgulayarak konunun detaylıca araştırılmasına işaret etmiştir.

Futbol hakemleri açısından bakıldığında seyirciyi saldırganlığa teşvik eden unsurların başında futbol seyircisi olduğu görülmektedir. Tüm Dünyada büyük bir sorun olarak görülen futbolda saldırganlık davranışları ülkemiz futbol liglerinde de yoğun bir şekilde gözlemlenmektedir. Futbol seyircisine yönelik yapılan yaptırımlar gündeme gelmiş olup birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yasal yönelimlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda hakemlerin gözünden futbolda saldırganlık eylemlerinin incelendiği bu çalışmada belirli başlı dönemlerde alınan yasal tedbirlerin kararlılıkla devam etmesi ve bunun yanında saldırganlığın azaltılması yönünde önemli kurumların işbirlikleriyle daha önemli adımlar atılacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, E. (2018). *Profesyonel sporculara göre futbolda saldırganlığı teşvik eden futbol etkenlerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Aracı, H. (1999). *Öğretmenler ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Bahadır, Z. (2006). *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

- Baş, M. (2008). *Futbolda taraftar ve takım özdeşleşmesi (Trabzonspor Örneği)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, A. (2011). *Futbol seyircilerinin taraftarlık ve şiddet ifadelerine yaklaşımlarının incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bulgu, N. (2005). Sporda şiddet ve alt-kültür. *Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 229-250.
- Cel, A. (1994). Hakemlik psikolojisi. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1(1), 21-23.
- Cliford, T. M. (2015) *Psikolojiye Giriş*. Editör: Eski R, Karakaş S. 2. Baskı. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Demirel, G. (2013). *Emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Balıkesir.
- Gümüştül, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, hiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Gürpınar, B. ve Güven, Ö. (2011). Futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışların incelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 7-14.
- Karagözoğlu C, Mungan A.S. (1999). Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri, (istanbul örneği), *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3): 27-31.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıçgil, E. (2003). Futbol taraftarlarının şiddet ile ilgili tepkilerinin psiko-sosyal boyutları. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1): 21 – 29.
- Kuru, E. ve Var L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (kırşehir ili örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2) 141-53.
- Özmaden M. (2004). *Seyircilere göre futbolda saldırganlığı teşvik eden faktörler üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Satman, C. (2014). Futbol maçlarındaki seyirci topluluklarının sesinin, hakemlerin kararları üzerindeki etkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 147-154.
- Şanlı, S. (2014). *Futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşmektepligil, Y., Sivrikaya, H., Kaldırımçı, M., Tutkun, E. ve Aybek S. (1999). Sportif gelişme ve yerel medya ilişkisi üzerine bir araştırma. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3):17-18.
- Taşmektepligil, M. Y., Küçük, V., Karakaş, S. ve Kalkavan, A. (2017). Bireysel şiddet açısından spor medyasının etkileri. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 30-42.
- Tutkun, E., Taşmektepligil, M. Y., Canbaz, S., Acar, H., Hakan, Çon, M. (2012). Samsunspor taraftarlarının sosyo ekonomik özellikleri ve şiddete eğilimleri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1): 56 – 63.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Cogito*. 6-7. Kış-Bahar.
- Weinberg R, Gould D. (2015). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (5thed). Champaign, IL: Human Kinetics, 23.
- Yetim A. (2011). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.